

مروری بر اخلاق داوری در پژوهش: بررسی رهنمودهای اخلاقی در مجله‌های

علمی

رضا رجبعلی بگلو^{۱*}، نادیا حاجی عزیزی^۲، المیرا کریمی^۳

چکیده

داوری پژوهش‌ها، گونه‌ای رفتار علمی است که برای بررسی دقیق، عالمانه و منصفانه یک اثر یا فعالیت علمی یا پژوهشی اهمیت بسیار زیادی دارد. این فرآیند ذهنی، دربرگیرنده تلاش برای بررسی اصالت، ارزش، اثرگذاری، نوآورانه‌بودن و به‌طور کلی اهمیت یک اثر یا فعالیت پژوهشی است. با این حال، این فعالیت علمی یکی از اجزای جدایی‌ناپذیر اخلاق نشر علمی نیز محسوب می‌شود و داوران همراه با نویسندگان، سردبیران و ویراستاران از مهم‌ترین اجزای نشر علمی، به‌ویژه نشر مقاله‌های علمی در نظر گرفته می‌شوند. از آن‌جا که داوران به‌عنوان متخصصانی که بیرون از فعالیت پژوهشی قرار دارند و با هدف بهبود بروندهای پژوهش انتخاب می‌شوند، بنابراین برخی ملاحظه‌های اخلاقی در این میان پدید می‌آید که لازم است مورد توجه قرار گیرد. یکی از این ملاحظه‌ها، اخلاق داوری است و به‌نظر می‌رسد نبود نگاهی نظام‌مند و تحلیلی نسبت به رهنمودهای اخلاقی ارائه شده در مجله‌های علمی در میان پژوهش‌های علمی به چشم می‌خورد. از سوی دیگر، چشم‌انداز مجله‌های علمی داخلی به اهمیت و جایگاه اخلاق داوری سهل‌انگارانه به‌نظر می‌رسد. به‌ویژه این‌که نگاهی متمایز به اخلاق داوری در این انتشارات علمی می‌توان زمینه‌ساز بهبود بروندهای پژوهش‌های علمی نیز باشد. بنابراین، پژوهش کنونی به‌دنبال واکاوی و بررسی رهنمودها، اصول و کدهای اخلاقی ارائه شده در مجله‌های علمی به‌منظور دستیابی به هسته اصلی مؤلفه‌های موجود در این رهنمودهاست. با این حال، نگاهی به رهنمودهای کمیته اخلاق نشر (COPE) به‌عنوان یک انجمن فعال و تأثیرگذار در ارائه رهنمودهای بین‌المللی در زمینه داوری می‌تواند در تبیین بهترین مؤلفه‌ها یاری‌گر باشد و به‌عنوان رهنمود پایه در میان رهنمودهای اخلاق داوری در نظر گرفته شود. از این‌رو، پژوهش حاضر با مرور متون و تحلیل محتوای رهنمودهای مجله‌های معتبر و علمی در حوزه‌های موضوعی گوناگون در ایران و سایر رهنمودهای مجله‌های بین‌المللی، به‌نظر می‌رسد بتواند درک مناسب‌تری از این رهنمودها برای داوری در این مجله‌های علمی به‌دست می‌دهد. از میان این مجله‌های معتبر که در سامانه ارزیابی نشریه‌های علمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (عتف) با درجه A رتبه‌بندی شده‌اند، مؤلفه‌های اخلاق داوری از وب‌سایت این مجله‌ها استخراج می‌شود. همچنین، این رهنمودهای اخلاقی، همراه با رهنمودهای اخلاق داوری در کمیته اخلاق نشر و سایر رهنمودهای اخلاق داوری در مجله‌های بین‌المللی با استفاده از نسخه ۱۰ نرم‌افزار MaxQDA تحلیل

* نویسنده مسئول؛ نشانی الکترونیکی: reza.beglou@gmail.com

۱- عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)

۲- عضو هیئت مدیره انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران

۳- رئیس گروه ارتباطات علمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک)

محتوا خواهد شد. دسته‌بندی مولفه‌های موجود و تدوین چارچوب برای این رهنمودهای اخلاقی می‌تواند به‌عنوان یکی از نتایج مورد انتظار پژوهش حاضر در راستای تدوین پیش‌نویس رهنمودهای اخلاق دآوری در مجله‌های علمی در نظر گرفته شود.
